225512 - ساغلام ئەقىل قۇرئاننىڭ ۋە سەھىھ ھەدىسنىڭ قارشىغا زىت بولمايدۇ

سۇئال

ئىبنى جەۋزىي رەھمەھۇللاھنىڭ: "ساغلام ئەقىلگە زىت بولغان ھەدىسنى كۆرسەڭ ئۇنى توقۇلما دەپ بىلگىن" دېگەن سۆزى بويىچە، نۇرغۇن ھەدىسلەر ساغلام ئەقىلگە زىت كېلىدۇ. مەسىلەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ جىننى بويىندىن تۇتىۋالغانلىقى، تۆگىنىڭ جىندىن يارىتىلغانلىقى، دەرەخنىڭ پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كەلگەنلىكى قاتارلىق ھەدىسلەردىن ئىبارەت بولۇپ، بۇنى قانداق چۈشىنىمىز؟ توغرىسىدا سورايمەن.

تەپسىلى جاۋاپ

بارلىق گۈزەل مەدھىيىلەر ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى بولغان ئاللاھ تائالاغا خاستۇر.

پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامدىن بايان قىلىنغان سەھىھ ھەدىسلەرنىڭ ھەممىسى ساغلام ئەقىل ۋە پىترەتكە (يەنى ئىنسان تەبىئىتىگە) مۇۋاپىق كېلىدۇ. ساغلام ئەقىلنىڭ قۇرئان-ھەدىسنىڭ كۆرسەتمىسىگە قارشى كېلىشى مۇمكىن بولمايدۇ، بەزى ۋاقىتتا پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام بىزگە بايان قىلىپ بەرگەن خەۋەرنى ئاجىز ئەقلىمىز بىلەن چۈشىنەلمەيمىز، ئەقىل ئۇ خەۋەرلەرنى دەرھال قوبۇل قىلالمايدۇ ياكى رەت قىلالمايدۇ.

شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيە رەھمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن بايان قىلىنغان ھەدىسلەرنىڭ ھەممىسى ھەق بولۇپ، ئۇ ھەدىسلەرنىڭ بەزىسى بەزىسىنى تەستىقلايدۇ، كىشىلەرنىڭ تەبىئىتىگە مۇۋاپىق كېلىدۇ. كىشىلەر سەھىھ ھەدىسلەرگە ساغلام ئەقىل، توغرا مەقسەت بىلەن قارايدىغان بولسا، پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسلىرىنىڭ ھېچقاچان ساغلام ئەقىلگە، توغرا مەقسەتكە، ئىنسانىي تەبئەتكە زىت كەلمەيدىغانلىقىنى كۆرۈۋالالايدۇ. پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامدىن يۇقىرىقى ئىشلارغا زىت كېلىدىغان ھەدىسلەر نەقىلقىلىنمىغان. ئەمما زىتلىق بار دەپ گۇمان قىلغۇچىلار، ھەدىسلەردىن سەھىھ بولمىغان توقۇلما ھەدىسلەرنى راست دەپ ئىشەنگۈچىلەر ياكى ھەدىسنى ئەسلى مەقسىتىنىڭ ئەكسىچە چۈشەنگۈچىلەر، ئەقلى يەتمىگەن، بىلمىگەن نەرسىنى ئەقىلگە زىت دەپ داۋا قىلغۇچىلار ياكى ئۇچۇق بايان قىلىنغان نەرسىلەرنى يېپىق چۈشىنىۋالغانلار بولۇپ، بۇلارنىڭ چۈشەنچىسى سەھىھ مەزمۇنغا زىت كېلىدۇ، ئەگەر ئۇنداق بولمىغاندا ساغلام ئەقىلگە زىتتۇر ياكى ئوچۇق بايانلارغا زىت بولىدۇ. بەزى ھەدىسلەرنى پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامدىن نەقىل قىلىنغان دەپ گۇمان قىلىدۇ، ئەمەلىيەتتە ئۇ توقۇلمىدىن ئىبارەتتۇر ياكى ھەدىسنىڭ مەزمۇنى بىر نەرسىنى ئىپادىلەيدۇ دەپ قارايدۇ، ئەمەلىيەتتە ئۇلار تەسەۋۋۇر قىلغان نەرسىنى ئىپادىلىمەيدۇ". [ئەررىسالەتۇل ئەرشىيە 35-بەت].

يەنە مۇنداق دەيدۇ: "ساغلام ئەقىلگە زىت بولغان نەرسە باتىل بولىدۇ، قۇرئان-ھەدىستە ۋە ئىسلام ئۈممىتىنىڭ بىرلىكىدە باتىل بولمايدۇ، لېكىن قۇرئان-ھەدىستىكى بەزى ئىبارىلەرنى بىر قىسىم كىشىلەر چۈشىنەلمەيدۇ ياكى ئۇنى خاتا چۈشىنىۋالىدۇ، ھەممە بالا-مۇسىبەت شۇنىڭدىن كېلىدۇ". [پەتىۋالار توپلىمى 11-490-بەت].

ئىمام ئىبنى قەييىم رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەرگىزمۇ ساغلام ئەقىل قوبۇل قىلالمايدىغان، چۈشىنىش مۇمكىن بولمايدىغان ئىشلارنى بايان قىلمىغان، پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامدىن بايان قىلىنغان خەۋەرلەر ئىككى تۈرلۈك بولىدۇ:

بىرىنچىسى: ساغلام ئەقىل ۋە توغرا تەبىئەت گۇۋاھ بولغان نەرسە.

ئىككىنچىسى: پەقەت ئەقىلگە تايىنىپلا بىلگىلى بولمايدىغان ئىشلار، يەنى غەيبى ئىشلار بولۇپ، قەبرە ھاياتى، ئاخىرەت كۈنىدىكى ئەھۋاللار، ساۋاپ-جازانىڭ تەپسىلاتى قاتارلىق ئىشلار بولۇپ بۇنى ئەقىلگە ئۇيغۇن ئەمەس دېيىش ئەسلا توغرا بولمايدۇ. يۇقىرىق ئىشلارنى ئەقىلگە ئۇيغۇن ئەمەس دەپ قارىغان ھەرقانداق خەۋەر مۇنى ئىككى ئىشنىڭ بىرىدىن خالى بولالمايدۇ: ئۇلارغا يەتكەن خەۋەر يالغان-توقۇلما بولىدۇ، ياكى خەۋەر سەھىھ بولسىمۇ ئۇلارنىڭ ئەقلى ئاجىزلىق ۋە مەنىۋىيىتى بۇلغانغانلىق سەۋەبى بىلەن شەكلىنىپ توغرا چۈشىنەلمەيدۇ، شۇنداقتىمۇ ئۇ كىشى ئۆز ئەقلىنى ساغلام دەپ گۇمان قىلىدۇ." ["ئەررۇھ" 62-بەت. يەنە "ساۋائىقۇل مۇرسەلە ناملىق ئەسەر 3-ئەسەر829-830-بەتلەرگە مۇراجىئەت قىلىنسۇن].

ھاپىز ئەبى پەرەج ئىبنى جەۋزىي رەھىمەھۇللاھنىڭ سۆزى: "بۇ سۆزنى ئېيتقۇچى نېمە دېگەن ياخشى ئېيتقان: ئەگەر بىرەر ھەدىس ساغلام ئەقىلگە قارشى كەلسە ياكى ئومۇمى ھۆكۈمگە زىت بولسا ياكى ئەسلى قائىدىنى بۇزسا، بىلگىلاركى، بۇ ھەدىس توقۇلمىدۇر." [تەدرىب ئەرراۋىي 1-توم327-بەت].

ماۋزۇ-توقۇلما ھەدىسنىڭ ئالامەتلىرى: ئۇ ساغلام ئەقىلگە ياكى توغرا ھۆكۈمگە ياكى ئەمەل قىلىشى بىرلىككە كەلگەن ئومۇمى قائىدىگە زىت بولىدۇ.

ساغلام ئەقىلگە زىت بولغان ھەدىس يەنى ئەقىل قوبۇل قىلالمايدىغان دەرىجىدە بايان قىلىنىدۇ: **«ھەقىقەتەن ئاللاھ تائالا ئاتنى ياراتتى، ئاتنى چاپتۇرۇپ ئات تەرلىگەندىن كېيىن، ئاتنىڭ تەرىدىن ئۆزىنى ياراتتى»**. ئىمام سۇيىتى رەھىمەھۇللاھ بۇ ھەدىس توغرىسىدا مۇنداق دەيدۇ:" ئەقلى-ھوشى جايىدا بولغان مۇسۇلمان ئادەم بۇنداق سۆزنى ھەدىس دەپ توقۇمايدۇ، بۇ سۆزنى مۇھەممەد ئىبنى شۇجائ دېگەن ئادەم توقۇغان بولۇپ، ئۇ دىندىن تېيىپ كەتكەن ئادەم ئىدى." [تەدرىب ئەرراۋىي 1-توم 328-بەت].

بەزى سەھىھ ھەدىسلەر كېلىدۇ، ئەمما ئەقىل ئاجىز بولغانلىقى ئۈچۈن بۇنى قوبۇل قىلالمايدۇ، يەنى پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ مۆجىزاتلىرى ۋە قىيامەت توغرىسىدىكى غەيبى خەۋەرلەرگە ئوخشاش بولۇپ،

بۇنداق خەۋەرلەر "ئەقلگە ئۇيغۇن بولمايدىغان خەۋەر دېيىلمەيدۇ بەلكى ئەقىل ھەيران قالىدىغان خەۋەر دېيىلىدۇ" يەنى ئۇ ھەدىس ئەقىلگە زىت بولمايدۇ بەلكى ئەقىل ئۇ ھەدىسنى چۈشىنىشتىن ئاجىز كېلىپ، ھەيرانلىقتا قالىدۇ. مۆمىن كىشى بۇ ھەدىسلەرنى چىن قەلبىدىن قوبۇل قىلىدۇ، بويسۇنىدۇ، ئەقلىنىڭ ئاجىزلىقى بىلەن تۇرۇقلۇق ئېتىراپ قىلىدۇ. ئەمما جاھىل، ئىنكار قىلغۇچى كىشى بۇ ھەدىسنى قوبۇل قىلمايدۇ، رەت قىلىدۇ.

پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلارنى دەرەخنى چاقىرىشقا بۇيرۇغانلىقى، دەرەخنىڭ چاقىرىققا ئاۋاز قوشۇپ بوي سۇنغانلىقى ياكى پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ جىننى تۇتۇپ گېلىنى بوققانلىقى ھەتتا بارماقلىرى ئارىسىدا جىننىڭ شالىنىڭ سوغۇقلۇقىنى سەزگەنلىكى قاتارلىقلار پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىك مۆجىزاتلىرىدىن بولۇپ، توغرا خەۋەر بىلەن بايان قىلىنغاندا ئۇنىڭ ئىشىنىش زۆرۈر بولىدۇ، بۇنىڭ بىلەن مۆمىنىنىڭ ئىمانى، كاپىرنىڭ كۇپۇرلىقى زىيادە بولىدۇ. ئەقىل بۇنىڭ قانداقلىقىنى بىلىشتىن ئاجىز كەلسىمۇ ئۇنى ئەقلگە ئۇيغۇن ئەمەس ياكى بۇ باتىل دەپ ھۆكۈم قىلىنمايدۇ، شۇنداقلا بۇ توغرىدا ئېنىق خەۋەر بولمىسا بۇنى ئىسپاتلاپ ياكى رەت قىلىپ ھۆكۈم بېرىلمەيدۇ.

ئەمما پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ: **«قوي قوتنىدا ناماز ئوقۇڭلار، تۆگە قوتنىدا ناماز ئوقۇماڭلار، چۈنكى تۆگە شەيتاندىن يارىتىلغان»** دېگەن ھەدىسنى بولسا ئىبنى ماجە769-نومۇرلۇق ھەدىستە رىۋايەت قىلغان. شەيخ ئەلبانى رەھمەھۇللاھ سەھىھ دەپ ئىبنى ماجىنىڭ سەھىھ ھەدىسلەر توپلىمىدا كەلتۈرگەن. مەشھۇر قاراشلاردا بۇنىڭدىكى مەقسەت؛ تۆگە ئەسلىدە شەيتاندىن يارىتىلغان ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ گۆشىنى كۆپ ئىستىمال قىلىش بىلەن ئۇركۈكەك شەيتانى قۇۋۋەت ھاسىل بولىدۇ، ئىستىمال قىلغۇچى ئىستىمال قىلىنغان نەرسىگە ئوخشاپ قالىدۇ، ھەقىقەتتە تۆگە ئۇركۇش ۋە ئازار يەتكۈزۈشتە جىنغا ئوخشاش يارىتىلغان بولغاچقا، تۆگە گۆشى يېگەنلىكتىن تەرەت ئېلىشقا بۇيرۇلغان، تۆگە قوتنىدا ناماز ئوقۇشتىن چەكلىگەن. [شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيەنىڭ پەتۋالار توپلىمى 20-توم 523 -بەتكە قارالسۇن. ھاشىيەتى ئىبنى ئابىدىن 1-توم 380-بەت.

ھەممىدىن توغرىنى بىلگۈچى ئاللاھ تائالادۇر.